

සමාධි භාවනා

සමාධි භාවනා සූත්‍රය ඇසුරේ

සමාධි භාවනා

තෝරිවේ දේවානන්ද ආභිමිපාණන් ගේ
ධර්ම දේශනාවලට සවින්දිමට සහ ශ්‍රීර්ථ
ප්‍රකාශන ලබාගැනීමට අන්තර්ජාලය
හරහා පහසුකම් සලසා ඇත.

www.srikalyanadharm.org

අතිපූජ්‍ය කෝට්ටේ ශ්‍රී දේවානන්ද නාහිමිපාණේ

උපත - 1918 ජනවාරි 1 වෙනිදා

පැවැත්ම - 1960 ජනවාරි 1 වෙනිදා

සමාධි භාවනා පොත

සමාධි භාවනා

ලියන

වසර

1964

1992

08

07

08

08

සමාධි භාවනා පිළිබඳව සාමාන්‍ය මට්ටමේ පාඨමාලා
 සකස් කිරීම සඳහා 1964 ආගමන පිටපත් කිරීමේදී
 සමාධි භාවනා පිළිබඳව ප්‍රකාශයක් ප්‍රකාශයක්
 මෙම සමාධි භාවනා පිළිබඳව සාමාන්‍ය මට්ටමේ පාඨමාලා
 සකස් කිරීම සඳහා 1964 ආගමන පිටපත් කිරීමේදී
 සමාධි භාවනා පිළිබඳව ප්‍රකාශයක් ප්‍රකාශයක්
 මෙම සමාධි භාවනා පිළිබඳව සාමාන්‍ය මට්ටමේ පාඨමාලා
 සකස් කිරීම සඳහා 1964 ආගමන පිටපත් කිරීමේදී

සමාධි භාවනා සූත්‍රය
ආසුරෙහි.

සමාධි භාවනා පිළිබඳව සාමාන්‍ය මට්ටමේ පාඨමාලා
 සකස් කිරීම සඳහා 1964 ආගමන පිටපත් කිරීමේදී
 සමාධි භාවනා පිළිබඳව ප්‍රකාශයක් ප්‍රකාශයක්
 මෙම සමාධි භාවනා පිළිබඳව සාමාන්‍ය මට්ටමේ පාඨමාලා
 සකස් කිරීම සඳහා 1964 ආගමන පිටපත් කිරීමේදී

ප්‍රථම මුද්‍රණය 2011 ජූලි 14

සෙසෙසෙ බිමස

ප්‍රකාශනය
ශ්‍රී කලාණ ධර්ම ග්‍රන්ථකාර මණ්ඩලය
417, බොද්ධාලෝක මාවත,
කොළඹ 07
දුරකථනය :- 2696494

මුද්‍රණය

SRIDEVI

සෙසෙසෙ බිමස

මහේන්ද්‍රසේනානායක

ශ්‍රීදේවී ප්‍රින්ටර්ස් ප්‍රයිවට් ලිමිටඩ්
නො.27, පැවිලියාන පාර, නැදිමාල,
දෙහිපිල.

අබේසිර විරත් වමිරංග මුණසිංහ

උපත

1984

08

16

විපත

1992

07

06

මෙම ධර්ම දානමය පින් බලලත් කොළඹ රාජකීය විද්‍යාලයේ ශිෂ්‍යයකු වී අපගෙන් වියේ වූ

අබේසිර විරත් වමිරංග මුණසිංහ පුතුටත්

අප සැමගේ මිතරිය දෙමව්පියන් ඇතුළු සියලුම කැරැත් සහ ඔබ අප සැමට ශ්‍රී සඳ්ධර්මය මනාවත් අවබෝධ වී හැකි ඉක්මනින් සසර උකින් මිදීමෙන් ලබන නිර්වාණ සුවයම අත්වේවායි ප්‍රාර්ථනා කරමු.

සකසු ගෙන් වචනයක්

අද දවසේ අපි කවුරුන්, මහත් උනන්දුවකින් යුක්තව සිහිපත් කරන්නේ අප සැමගේ සදා ගෞරවනීය ලෝක භාමුදුරුවන් වහන්සේ වන අතිපූජනීය කෝට්ටේ ශ්‍රී දේවානන්ද මානිමිපාණන්ගේ 21 වන ගුණානුස්මරණයයි. අපවත් විමෙන් වසර 21 සපිරෙන මේ මොහොතේ අපි උන් වහන්සේ වෙනුවෙන් විවිධාකාර උපහාරයන් පවත්වන්නෙමු. එසේ උපහාර, හා පුණ්‍යානුමෝදනා පවත්වන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන් උන් වහන්සේගේ ජීවිතය තුළින් විද්‍යාමාන වූ සීල ගුණයට, සමාධි ගුණයට හා ප්‍රඥා ගුණයටත්ය. ඊට අමතරව ඒ ශ්‍රේෂ්ඨ යතිවරයාණන් වහන්සේගෙන් අපට ලැබුණු ධර්ම දායාදය අපි ඉතා අගේ කොට සලකන්නෙමු. පුරා වසර හිතක, උන් වහන්සේගේ පැවිදි ජීවිතය තුළ, සිදු කරන ලද ධර්ම විග්‍රහයන් තුළින්, එතුමන් වහන්සේ ඉතාම නිහඬව, නිහතමානී බවින් යුතුව, කරන ලද දේශන මාලාව නිසා බුද්ධ ශාසනය නම් වූ බුදු නිමියන්ගේ ඒ උදාරතර පණිවිඩය මොන තරම් විවිතුවත් වූයේ ද විචාරවත් වූයේ ද යන්න මොනවට පැහැදිලි වන්නේය. උන් වහන්සේ විසින් ම දේශනා කරන ලද මූල පරියාය, අග්ගඤ්ඤා මහා වේදල්ල ආදි සූත්‍රයන් ඇතුළුව තවත් එවැනිම සියුම් විග්‍රහයනට ලක් කරන ලද පටිච්ච සමුප්පාද, ධම්මවක්ඛ, සතිපට්ඨාන ආදි සූත්‍රයන් ද පරිශීලනය කිරීමෙන් බුදු දහම පිළිබඳ විමංසනාත්මක දැනීමක් ලබමින් ඒවා ප්‍රායෝගිකව තම ජීවිතයට එකතු කරගැනීම තුළින් දුකින් තොර ජීවිතයක් පවත්වා ගැනීමට හැකිවනවා නොඅනුමානය.

ඒ ශ්‍රේෂ්ඨ යතිවරයාණන් වහන්සේගේ එදා දේශනවලට සුළු වශයෙන් හෝ සවන් දීමට, මට ද අවස්ථාව උදාවී තිබුණි. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් සමාධි භාවනා සූත්‍රය නමැති පුංචි සූත්‍ර දේශනාව මට ද ශ්‍රවණය කිරීමට අවස්ථාව උදාවිය. අතිපූජනීය කෝට්ටේ ශ්‍රී දේවානන්ද මානිමිපාණන් වහන්සේගේ 21 වැනි ගුණ සමරුව පවත්වන මේ මොහොතේ උන් වහන්සේට දක්වන උපහාරයක් වශයෙන් “සමාධි භාවනා” නමින් පුංචි පොතක් එළි දක්වමින් ඔබ අතට පත් කිරීමට සිත් විය. 2600 සම්බුද්ධත්ව ජයන්තියත් සමඟ ලංකාවාසී බෞද්ධ ජනතාව අතරේ භාවනාව පිළිබඳ ලෝක උනන්දුවක් තිබෙන බව පෙනෙනවා. එසේ වුවත් භාවනාවට අදාළ මූලික දැනුම අතින් බොහෝ දෙනා ඉතාම දුප්පත් ස්වභාවයක් පෙන්නනවා. භාවනාව කුමක් ද දන්නේ නැහැ. සමාධිය හදන්නේ කොහොමද දන්නේ නැහැ. සමාධිය මොකක්ද දක්නේ නැහැ. කෙටියෙන් කියතොත් මේවා පිළිබඳ හරි දේ අසා දැනගෙන නැහැ. බොහෝ දෙනා තුළ ඒවා පිළිබඳ සුතමය කඤ්ඤාවක් නැති තරම්ය. ඒ නිසාම භාවනාව පිළිබඳ උනන්දුවක් දක්වන ඒ ඇත්තන් වෙනුවෙන් හුදෙක් මෙහි සිහින් යුක්තව, කරුණාව පෙරදැරි කරගෙන “සමාධි භාවනා” සූත්‍රය ඇසුරෙන් සැකසූ මේ පුංචි පොත ඔබ අතට පත් කරමි. හොඳින් කියවා බලා නිවැරදි අර්ථය දැනගෙන ක්‍රියාවට යොදන්න උත්සාහවත් වන්න. එසේ අවංකව උත්සාහවත් වීම දේවානන්ද මානිමිපාණන් වහන්සේට කරන උතුම්ම උපහාරය ද වන්නේය.

සංස්කාරක

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

සමාධි භාවනා සූත්‍රය :-

හොඳයි සද්ධාවන්ත පිංචතුනි, යම්කිසි කෙනෙකුට දුක් විඳින එකෙන් බේරෙන්නට වුවමනා නම් ඔහු විසින් කළ යුත්තේ කුමක් ද? සිද්ධි වෙන දෙය බලන්නටයි බුදුපියාණන් වහන්සේ වදාළේ. මේ සිද්ධිවෙන දේ ප්‍රායෝගිකව කරලා බලන්නට තමයි උන් වහන්සේගේ සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ දී මුලින්ම ආනා පාන සතිය භාවනාවක් හැටියට අපට පෙන්වා වදාළේ. භාවනා කියන වචනයේ අර්ථය ගත්තහම එයින් අදහස් කරන්නේ වැඩිම කියන එකයි.

වඩන්නේ කුමක් ද කියන එකයි අපි පැහැදිලිව දැනගත යුත්තේ. වඩන්නේ දාන සීල දෙකයි. දාන යන වචනයේ පරමාර්ථය හෙවත් ක්‍රියා ස්වරූප අර්ථය තමයි අනහැරීම කියන්නේ. එතකොට අනහැරීම පදනම් කරගෙන තමාගේ ක්‍රියා වචන දෙක සංවර කර ගැනීමයි මෙතන සීලය හැටියට බුදු පියාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ. ඒ නිසාවෙන් දාන සීල දෙකේ වැඩිමයි භාවනාව වශයෙන් හදන්නේ. ඒ නිසාම තමයි දාන සීල භාවනා වශයෙන් ත්‍රිවිධ පුන්‍ය ක්‍රියාවක් බුදු දහමේ පැහැදිලි කරලා දීලා තියෙන්නේ. මේවා වැඩ කරන කොට, ක්‍රියාවට වැටෙන කොට එකකට එකක් සම්බන්ධයි. හරියට අර දුම්වැලක පුරුක් තුනක් වගේ සම්බන්ධය තියෙනවා. මේ කරුණුවලට අනුව භාවනාවට පූර්ව කෘත්‍යය කුමක් ද කියා ඇසුවොත් ඊට පිළිතුර වශයෙන් දිය හැක්කේ දාන සීල දෙකේ වැඩිම කියාය. ඊළඟට සමාධිය වශයෙන් බුදු භාමුදුරුවෝ වචනයක් පාවිච්චි කළා නම් ඒ වචනය භාවිතා කළේ කුමන ආකාර

තත්වයක් පැහැදිලි කිරීම සඳහා ද? අපගේ සිත නිරන්තරයෙන්ම නිමිත්ත ඉදිරියේ දී විපිලිසරයට පත් වෙන එකයි අපට ස්වභාවයෙන්ම සිදුවන්නේ. මෙතැන විපිලිසරය කියන්නේ නිමිත්ත ඉදිරියේ සිත කලබලයට පත් වීමයි. සිත කලබලයට පත් වන්නේම ඇලීම, බැඳීම මූලික කරගෙනයි. එබැවින් ඔබගේ සිත යම්පුද්ගලයෙක්, හෝ වස්තුවක් හෝ සිද්ධියක් එක්ක යම් වෙලාවක ද බැඳුණේ එතැනින් මතුකර දෙන්නේ කිලටකි. ඒකටයි කෙලෙස් කියලා කිව්වේ. මේ කියන කෙලෙස් ධර්මයන් නිරන්තර සිතේ මතු වී ගැනීම හේතුවෙන් තමයි නොසන්සුන්කම සිතේ ඇති වෙන්නේ. සිතේ ඇති වී ගන්නා මේ නොසන්සුන් තත්වයට කියන්නේ, ඊසය කියලයි. මේ ඊස ස්වරූපය අපගේ සිතේ නිරන්තර පවතින එකක් නිසා සිතේ සන්සුන්කම මතුකර ගැනීම අපහසු කාර්යයක් ලෙසින් තේරුම් ගත යුතු වෙනවා. මේ අපහසු කාර්ය සාකල්යයෙන්ම සාර්ථක කරගැනීම සඳහා බුදු පියාණන් වහන්සේ නොවරදින ක්‍රමයක් අපට ඉදිරිපත් කරලා, විස්තර කරලා දීලා තියෙනවා. ඒ තමයි සතිපට්ඨාන සූත්‍රය. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ ආරම්භයට ආනාපාන පබ්බස හෙවත් ආශ්වාස, ප්‍රශ්වාසය හැඳිනීමේ කොටස වශයෙන් බුදු පියාණන් වහන්සේ අසරණ අපට ඉදිරිපත් කර තිබෙන්නේ, සිතේ සන්සුන්කම තැන්පත්කම ඇති කරගෙන එය පවත්වා ගැනීම සඳහා ආශ්වාස, ප්‍රශ්වාස නිමිත්තයි. ආශ්වාසයත් ප්‍රශ්වාසයත් පමණක්ම තමාට පෙනෙන අවස්ථාවට කියන්නේ සිත සන්සුන් වූ අවස්ථාවයි. එසේ සන්සුන් වූ සිතේ ලබන අදහස නැත. ඒ කියන්නේ ලෝභය නැත. ඒවාගේම ගැටෙන ස්වභාවයත් නැත. එතැනින් පෙන්නන්නේ ද්වේශයත් නැති බවයි. ඒ කියන්නේ ඒ ආශ්වාස, ප්‍රශ්වාස පමණක්ම තමන්ට පෙනෙන මොහොත තාවකාලික වශයෙන් කෙලෙස් ධර්ම පාලනය වූ අවස්ථාවක් බවයි. මේ අන්දමින් සිතේ ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ පාලනයට පත් වූ සිත හඳුන්වනු ලබන්නේ සමාධි සිත කියලයි. මේ ආකාරයෙන් සතියෙන් යුක්තව සිත දෙස බැලීම තුළින් මතුකර ගන්නා වූ මේ කියන සමාධි සිත පවත්වා ගැනීම, අපට ඉතාම දුෂ්කර ක්‍රියාවක් සෙයින් දැනේ. එයට හේතුව වශයෙන් දැක්විය හැක්කේ, ඒ සමාධි සිත පිලිගැනීමට තරම් ශක්තියක් අපගේ සිත තුළ නැතිකමයි. ඊට හුරුවක් නැතිකමයි. ඒ කියන්නේ ඒ සිතේ විරිය ශක්තිය නැති කමයි. එම විරිය ශක්තිය ඇතිකර ගැනීම සඳහා බුදු භාමුදුරුවෝ අපට අනුදාන වදාළේ භාවිතා බහුලිකත කරන්නට කියලයි.

අපි යමක් බලාපොරොත්තු වෙනවා කියලා කිව්වේම යම්කිසිවක් අපේක්ෂා කරන එකටයි. අපේක්ෂාව තියෙනවා නම් එතැන කෙලෙස් තියෙනවා. මොකකින් හරි, උදව්වක් නැතිනම් සැතපිල්ලක් හෝ කුමක් හෝ බලාපොරොත්තුවක් වෙනවා නම් එතැන තියෙන්නේ ඇලීමයි. එතකොට මේ ඇලීමම, කෙලෙස් තමයි. ඇලුණා නම් සිත කිලටු කරලා ඇති. එබැවින් යම් පුද්ගලයෙක් බලාපොරොත්තුව අනන්තරා එතැන සිදුවන සිද්ධිය හඳුනමින් පමණක් සිටිනවා නම් එතැන අපේක්ෂාව නැති නිසා කිසිම කෙලෙසක් මතු වීමට ඉඩක් නැහැ. ඒකයි බුදු පියාණන් වහන්සේ භාවිතා බහුලිකතා කියලා වදාළේ. ඒක නිරන්තරයෙන්ම දිගටම ඒ විදිහට පාවිච්චි වෙන්න ඕන. නිරන්තරයෙන්ම පාවිච්චි වෙනවා වගේම බොහෝ කාලයක් ඒක ඒ විධියට කෙරෙන්න ඕන කියන එකයි බහුලිකතා වශයෙන් පෙන්නා දුන්නේ. මේ අන්දමින් කරුණු හරි හැටි දැනගෙන යම් පුද්ගලයෙක් භාවනාවට සිත ගන්න කොට එක්තරා කාල සීමාවකදී එයාගේ ළඟ කාය විවේක, චිත්ත විවේක, උපධි විවේක කියන විවේක ත්‍රිත්වයක් සකස් වෙනවා. භාවනා වඩන පුද්ගලයාට මෙම විවේකය ඇතිකර ගැනීම ඉතාම අවශ්‍යයි. එතකොට මේ කාරණයේ දී කාය විවේක, චිත්ත විවේක, උපධි විවේක කියලා ත්‍රිවිධ විවේකයක් ගැන කියනවා. මේ විවේකය කියන්නේ, කවුරුත් නැති, කාගෙවත් සම්බන්ධයක් නැති කොහේවත් සැඟවීවි තැනක එයා වාඩි වෙවිවහම එයා හිතනවා ඒක විවේක ස්ථානයක් ලෙසට. නමුත් එතැන ගිහිල්ලා වඩාවෙලා සිතින් නා නා ආකාරවල සිතුවිලි පහළ කරන්නට, නොයෙකුත් වැඩ රාජකාරි ඒ අවස්ථාවේ දී හිතාමතා ගන්නට, ඒවාගේම තමන්ගේ අභ්‍යන්තරයෙන් එන්නා වූ ඒ කියන්නේ මනෝ ධාතුවෙන් මතුකර දෙන්නාවූ සිතුවිලිවල එල්ලෙන්නට ගියහොත් ඒ ඇත්තට සිතේ කිසිම විවේකයක් නැහැ. අහස් කුසේ මාලිගාවක් හදාගෙන කුරුලෙක් වත් නොඑන තැනක සිටියත් එයාට කිසිම විවේකයක් නැහැ. මෙතන මේ විවේකය කිව්වේ තමන්ගේ සිත ක්‍රියාවල හෝ සිතින් කරන සිතුවිලිවල නැතිනම් ජීවිතය ඇතුළෙන් එන්නා වූ විවිධාකාර කෙලෙස් ගැලීමිවලින් හෝ කිසිවක් සිතට එක්කාසු වෙන්නට ඉඩ නොදී ඒවා අනුරාගෙන මේ කියන ත්‍රිවිධ විවේකය ඇති කර ගන්නට ඕනයි කියන එකයි. භාවනාවට අවතීර්ණ වූ ආධුනික පුද්ගලයාට මේක ටිකක් අමාරු වැඩක්. ඒ නිසා තමයි බුදු පියාණන් වහන්සේ භාවිතා, බහුලිකතා කියලා මේ පුහුණුව නිරන්තරයෙන් භාවිතාවට ගතයුතු බවත් ඉන් නොනැවතී බොහෝ කොට කළයුතු බවත් වදාළේ.

මේ චිත්ත විවේකය හදන්නේ කොහොමද කිව්වොත් තවත් විස්තර ඇතිව කියනවා නම් අර මුලින් සඳහන් කළා වූ දාන සීල දෙකේ සම්බන්ධයෙන් ඕන මේ චිත්ත විවේකය කියන එක හදාගන්න. දැන් ඔය ඉන්ද්‍රියාව වගේ රටවල තියෙනවා ක්‍රමයක් වයස හැට පැන්නට පස්සේ එයා සන්නාසි කියන තත්වයට පත්වෙලා රටේ සංස්කෘතියට අනුව සකස් වූ ක්‍රමයක් නමුත් සිංහල බෞද්ධ අපේ රටේ එහෙම එකක් නැහැ. නමුත් එසේ කළාට තමා බලාපොරොත්තු වන ආකාරයෙන් වැඩය කෙරෙන්නෙන් නැහැ. යම් පුද්ගලයෙක් අවංකව උත්සාහ කරමින්, වැඩි කාලයක් සිත දෙසම

බලමින් ඒ තමාගේ සිතට එහ සියලු දැරීම් හැඳිනීමට පමණක්ම සීමා කරන ක්‍රියාවෙහිම නිරත වන්නේ නම් අර කිවා වූ, කාය, චිත්ත, උපධි කියන විවේක තුන සිතේ සකස් වීම තුළින් ඔහු ලබන උසස් ප්‍රයෝජනය තමයි මේ විවේකජං ප්‍රීති සුඛං කියලා සිතේ ඇතිවන තත්වය. තමාගේ සිතේ නිරතුරුවම සුවදායක, සැපදායක ඒ වගේම පිනවන චිත්ත මට්ටමක් ඇති බවක් ඒ තැනැත්තාට දැකගත හැකි වෙනවා. අන්ත ඒකට ඒ අවස්ථාවට කියන්නේ “දිට්ඨි ධම්ම සුඛ විහාරී” කියලයි. මේ කියන දිට්ඨි ධම්ම සුඛ විහාරී තත්වය ඉතාම හොඳින් පැහැදිලිව පෙනෙන්නේ චතුර්ථද්ධි ධ්‍යාන මට්ටමේ දී ය. තමා විසින් මූල දී උත්සාහයෙන් සකස් කරගෙන තිබුණා සමාධි සිත ශක්ති සම්පන්න වී ස්ථාවර මට්ටමකට පත් වූ අවස්ථාවට කියන්නේ ධ්‍යානය කියලයි. දැනෙන කියන්නේ පිරිණය කියන එකයි. මේ සිත පිරිණය වෙන්නේ කුමකින් ද? කුසලාරම්මණයෙන් සිත පිරිලා කුසලාරම්මණය කියන්නේ, කෙලෙස් හැති සිතට, කෙලෙස් යටපත් වූ සිතට. එතකොට බුදු පියාණන් වහන්සේ ධ්‍යානය කියලා කිව්වේ මේ කුසලාරම්මණයේ ඒකග්ගතාවයටයි. එබැවින් සිත කුසලාරම්මණ ඒකග්ගතාවයට පත්වූන හැටියේ අර සුඛ විහරණය එනවාමයි. ඒන නවත්වන්න බැහැ.

තවදුරටත් නිදසුනකින් මේ තත්වය පැහැදිලි කරගන්නවා නම්, අපි හිතමු තමා සතුව කෝටි තුන හතරක මුදලක් බැංකුවේ තැන්පත් කර ඇත කියා. එතකොට ඒ මුදල පිළිබඳව තම සිත නිරන්තරයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනවා. සිතුවිලි පහළ කරනවා. ඒ මුදලින් කරන්නට තියෙන යම් යම් වැඩ පිළිබඳව නිරතුරුවම සිත සම්බන්ධ වෙනවා නම් එතැන කිසිම විවේකයක් ඔහුට නැත. ඒවා පිළිබඳව නොයෙක් නොයෙක් ආකාරයේ බැඳීම් සිතේ ඇති වෙනවා. ඒවා ආරක්ෂා කළ යුතු ආකාරය හිතනවා. ඒ විතරක් නොවෙයි තමන්ගේ සිතේ සසර දුකට බලපාන කෙලෙස් ශක්තිය ද වැඩි කර ගන්නේය. මේ අන්දමින් බලන විට ඔහු විසින් ගත කරන ලද ඒ කාල සීමාව ඔහුට කිසිදු යහපතක් සලසා දෙන කාලයක් නොවනු ඇත. යම් හෙයකින්, තම බලාපොරොත්තු ඉටු නොවී, රෝගීව ඇඳුට වැටුණොත්, හෝ මරණාසන්නයට පත්වුවහොත් හෝ නිසැකවම සතර අපායට අදින ශක්තිය සිතින් හදාගෙන ඔහු දුකට පත් වන්නේමය. එසේ වී නමුත් යම්කිසි කෙනෙක් අර ඒවායේ තියෙන ආදිනව සලකලා, අවස්ථාව පැමිණි විට, සුදුසුකම් අවශ්‍යකම් පැමිණිවිට ඒ මුදල් යෙදිය යුතු තැන්වලට යොදවා, අපේක්ෂාවක් මිශ්‍ර වෙවිච්ච ගතිය අයිත් කරලා, තද බැඳීම් සහගත සිත අයිත් කරලා ක්‍රියාකරනවා නම් අන්ත ඔහුගේ සිත සුගතියට පත් වෙනවා. ඔහු මරණයට පත් වුවත් ඔහුට අමුත්තක් නැහැ. මැරෙන්නෙන් බොහොම සතුටින්. ඇයි ? අන්තරාපු සිත් ස්වරූපයක් ඔහුගේ ළඟ සකස් කරගෙන තියෙන නිසා, මේ සිත් ස්වරූපය නිරන්තර භාවිතයෙන් සහ බොහෝ කාලයක් කිරීමෙන් අර කිවා වූ කාය, විවේක, චිත්ත විවේක, උපධි විවේක තුන සිත තුළ සකස් වීම නිසා අපි විසින් කලින් පාවිච්චි කළ කෙලෙස් දාහය හැනවී සන්සුන්කම සිතේ ඇති වන්නේය. මේ පිළිබඳව විද්‍යාත්මකව කටා කරනවා නම් ඒවා අවුස්සන කෙලෙස් මට්ටමේම සිත පවතින විට, කලින් ශරීරයේ නොසන්සුන්කම සංවිධානය කරපු, ධර්ම භාවයෙන් යුත් සියලු රූපකලාප දැන් සන්සුන් භාවයෙන් යුක්ත සෞම්‍ය රූපකලාප බවට පරිවර්තනය වී ඇති බවයි. සිත මේ සීමාවට පත්වෙන කොට උපධි විවේකයත් මනාව සකස් වී ඇති බව දැනගත යුතුයි. මේ අවධියට එනවිට තමයි අශ්වාස ප්‍රශ්වාස පමණක්ම පෙනෙන මට්ටමට සිත සකස් වී ගන්නේ. මේ අවස්ථාව සිතේ සමාධි අවස්ථාවයි. මේ සමාධි අවස්ථාව නිරතුරුවම සිතෙන් ස්පර්ශ කරමින් වැඩි කාලයක් පැවැත්වීමට සිත ස්ථාවර තත්වයට පත් වීම තමයි ධ්‍යානය කියන්නේ. මේක තමයි සමාධියේ වැඩිමේ, දියුණුවේ, පළමුවෙනි අදියර හෙවත් කොටස, වශයෙන් පෙන්වා වදාළේ. මෙම ධ්‍යාන මට්ටමට සිත පත්වූන හැටියේ අර සුඛ විහරණය, එමෙන්ම සිත පිනවන මට්ටම එනවාමයි. ඒ නිසා තමයි බුදු රජාණන් වහන්සේ ප්‍රථම ධ්‍යානය විස්තර කරන තැන “විච්චිච්ච කාමෙහි, විච්චි අකුසල ධම්මා, සචිතක්කං සච්චාරං, විවේකජං ප්‍රීති සුඛං පඨමජ්ඣනං උපසම්පජ්ජ විහරති” කියලා ඒ චිත්ත මට්ටම විස්තර කළේ. පඨම, ද්විතීය, තෘතීය වශයෙන් ඒ සමාධිමය සිත ස්ථාවර භාවයෙන් ශක්තිමත් වීම නිසා චතුර්ථ ධ්‍යානයට එන විට අර කිවා වූ සුඛ විහරණය එම යෝගාවචරයා විසින් මැනවින් දැක ගන්නේය. එසේම අත් විඳින්නේ ය. ඔන්න ඕකයි සමාධි භාවනාවේ පළමුවෙනි දියුණුව. එතකොට දැන් මෙතන ප්‍රථම ධ්‍යානයට සිත එන්නේ කොහොම ද අර අශ්වාස ප්‍රශ්වාසවල නිරන්තරයෙන්, නිරායාසයෙන් කිසිම උත්සාහයක් නැතිව තමාගේ සිත පවතිනවා. බාහිර කුමන කරුණක් එක්කවත් තමාගේ සිත සම්බන්ධ වන්නේ නැහැ. ඒ නිදහස එක්ක සිත පවතින කාල සීමාව තමයි ප්‍රථම ධ්‍යානය කියලා කිව්වේ. නිරතුරුවම බොහෝ කාලයක් ඒ සමාධිමය චිත්ත ස්වරූපය භාවිතයට වැටීම තුළින් අර සමාධි සිත, සමාධියෙන් ස්ථාවර භාවයට පත් වීම නිසා ඒකට කියනවා ධ්‍යානය කියලා. ඔන්න ඔතන තමයි පළමුවෙනි සමාධි භාවනා කොටස වශයෙන් පැහැදිලි කොට ඉදිරිපත් කර ඇත්තේ. ඊළඟට බුදු පියාණන් වහන්සේ මේ සමාධි භාවනාවේ තවත් ඉදිරියට එන පියවරක් විස්තර කරමින් “අන්ටී භික්ඛවේ සමාධි භාවනා, භාවනා බහුලිකටා ඤාණ දස්සන පටිලාහෝ” කියලා වදාරනවා. දැන් ඔය වෙනත් ආගම්වලත් විශේෂයෙන් හින්දු ආගම් ඇත්තන් මේ කියන දිට්ඨි ධම්ම සුඛ විහාරී තත්වය සිතේ මතු කරගෙන ඒ සැපදායක චිත්ත මට්ටම තමයි සැපය කියලා විශ්වාස කරගෙන, මේක තමයි දියුණුව කියලා වැරදි දිට්ඨියක් හදාගෙන එතන නවතිනවා. ඒ ඇත්තන්ට අයිති වන්නේ සුගතිය විතරයි. මරණයට පත් වූ විට දිව්‍ය ලෝක බ්‍රහ්මලෝක වලට ගිහින් නැවත උපදිනවා. නමුත් බුදු භාමුදුරුවෝ

එතන නවතින්නේ නැතිව තවත් එහාට සිත දියුණු කරමින් ඉදිරියට අපව ගෙන යනවා. කොතනක ඉපදුනත් එතන දුකේ ඉවරයක් නැති නිසා උන් වහන්සේ, අර අැති කරගන්න සමාධියේ තවත් දියුණුවක්, ඝදාණ දස්සන පටිලාහ වශයෙන් පෙන්වා දීලා තියෙනවා.

බුදු පියාණන් වහන්සේ මෙතන පෙන්වන ඝදාණ දස්සන පටිලාහය කුමක් ද? ඝදාණ දස්සන පටිලාහ කිව්වේ අර සිත සමාධියට පත්වීම තුළින් සුඛය ලැබුවාට පසුව ආධුනික යෝගාවචරයා අර ලැබෙන්නා වූ සැපදායක තත්වයේ එල්ලෙනවා. ඒ විත්ත ස්වරූපයේ එයා සිත අලවනවා. අන්න එතකොට අර උත්සාහයෙන් සාදාගත් සමාධිමය සිත ගිලිහී යනවා. මේ තත්වයෙන් අත්මදෙන්තට තමයි බුදු පියාණන් මෙතන දී දාන සීල දෙක පාවිච්චි කරන්නට යයි වදාළේ. දැන් තමාගේ සිතේ සුඛය තියෙනවා. ඒ බව එයා හඳුනනවා විතරයි. සිතින් ඒකේ එල්ලෙන්න, සිත අලවන්න යන්නේ නැහැ. නැදිනීමට පමණක් සීමා කර සුඛයේ එල්ලෙන ගතිය සිතින් අනහර්නවා. මෙතන දානය කියන්නේ ඒ සුඛයේ ඇලෙන එක අනහර්මයි. හඳුනනවා විතරයි. මෙතන දීත් බුදු හාමුදුරුවෝ අපට පෙන්වන්නේ භාවිතා බහුලිකතා කරන්නට කියලයි. නිරන්තර මේ විත්ත තත්වය, ඒ හුරුව භාවිතයට ගැනීම, සහ බොහෝ කාලයක් කිරීම නිසා මතු කර දෙන වටිනා ප්‍රතිඵලයයි මේ ඝදාණ දස්සන පටිලාහය කියන්නේ. බුදු හාමුදුරුවෝ පෙන්නවා එයාටම දැක ගැනීමේ නුවණක්, ශක්තියක්, ඒ සිත ඇතුළෙන්ම මතුකර දෙන බවට. ඝදාන දස්සනය කියන්නේ හරි වැරදි පෙනීමටයි. මේ ආකාරයට භාවනාව දියුණු කරන ඔහුට පෙනෙනවා, ඔක්කොම, සැම එකක් එක්කම, බාහිර වශයෙන් මම අත්හැරපු එකහර්. නමුත් මේ හැම වෙලාවේම මගේ සිත මේ සුඛය එක්කම බැඳිලා තියෙනවා. මගේ ළඟ කැමැත්තක් තියෙනවා මේ සුඛය දිගටම පවත්වා ගැනීමට. ඒ සුවදායක තත්වය දිගටම පවත්වා ගන්නට මට ආසාවක් තියෙනවා. දැන් ඔය අවස්ථාවේ දී ඝදාණාන්විතව, සසර දුකින් බේරීම සඳහාම ක්‍රියා කරන යෝගාවචරයා තුළ දාන සීල භාවනා කියන තුනම සම්පූර්ණ වෙන්නට ඕන. දාන සීල භාවනා කියන මේ තුනෙන් මේ සිත වැඩකරන එක හරියට වෙනවා ද කියලා බලන කොට එයාට වරදක් පෙනෙනවා නම් මොකක් ද ඒ වරද? ඒ වරද නමයි එයා සුඛයට ඇලිලා කියන එක පෙනීම. මේක තමයි තමාට පෙනෙන, තමා විසින් දන යුතු මූලිකම ඝදාණ දස්සනය. අපි හැම වෙලාවේම ආශා කළේ දුකට නොවෙයි. හැම මොහොතකම, හැම අවස්ථාවක දීම අපි ආශා කළා නම්, ඒ උත්සාහයක් දැරුවා නම් දැරුවේ සුඛය ලබන්නටයි. ඒ පුරුද්දට අනුව මෙසේ සිත දෙස බලන පුද්ගලයාට ද පෙනෙන්නේ, මෙතනදීත් තමාගේ සිත සුඛයටම ඇලෙන බවයි. ඒ අවස්ථාවේ දී එසේ තීරණය කරන එකට කියනවා ඝදාණ දස්සනය කියලා.

මේ ඝදාන දස්සන පටිලාහයේ දී පැහැදිලි වුනේ නුවණින් දැකගැනීමේ ශක්තියක් වශයෙන් තමා තුළින්ම මතු වී ගන්නා බවයි. ඒක කවුරුවත් කරන දෙයක් නොවෙයි. අර තැන්පත් සිතේ ඒ කියන්නේ අර සමාධි සිතේ ඇති වන්නා වූ නිව්‍යානාවය උඩ මතු කරලා දෙන්නා වූ විශේෂ අයිතිවාසිකමක්. මේ අයිතිවාසිකම නිසා නිසංසලව සිත දෙස බලා සිටින ඔහුට, ඒ ඒ පහළ වන සිතුවිල්ල තුළ ඇති හරි වැරද්ද වෙන්කර පෙන්වන එකයි සිදු වන්නේ. මොකක්ද මෙතන දී පෙන්වන හරි වැරද්ද? ඒක තමයි එයා දැන් මේ සිතුවිල්ලේ දී සුඛයට ඇලුනා ද නැද්ද කියලා පැහැදිලිව පෙන්වීමේ. මේ පැහැදිලි කරලා පෙන්වන එකට කියන්නේ අපිලාපන කියලයි. අපිලාපන උපගන්වන වශයෙන් සතියේ තියෙනවා කොටස් දෙකක්. අපිලාපන යෙන් කෙරෙන්නේ කාරණය පැහැදිලි කරලා පෙන්වන එකයි. උපගන්වන කියන්නේ ඒ කාරණයේ තියෙන හරි වැරද්ද පෙන්වන එකටයි. සතියේ මෙම ලක්ෂණ දෙක පැහැදිලි කිරීමට උදාහරණ වශයෙන් සඳහන් කර ඇත්තේ, හරියට අර සක්විති රජපුරුවන්ගේ පරිනායක රත්නය වගෙයි කියලා. පරිනායක රත්නය වගෙයි කිව්වේ අර සක්විති රජුගේ සියලු යහපත සලසන භාණ්ඩාගාරයේ, මෙන්න මෙව්වර වටිනාකමක්, තියෙනවා ඒ වගේම වැඩකට නැති ඒවා මෙපමණක් තියෙනවා කියලා විස්තර ඇතිව රජුගේ යහපතට ක්‍රියා කරන එකයි පරිනායක රත්නය උනේ. අන්න ඒ හා සමානව අර සමාධි සිතේ සුවදායක ස්වභාවය එයාට පෙන්නවා. අනික් පැත්තෙන් ඒ සිතේ සැපය විනාශ කරගන්නේ ඒ සුඛයට ඇලුන නිසා බව මොනවට පැහැදිලි කර දෙන්නේය. මේ අවස්ථාවේ දී යෝගාවචරයා ඒ පිළිබඳව අමුතුවෙන් සිතන්නට යනවා නොවෙයි. හිතනවා, කිව්වොත් ඒක එතනට හරියන්නේ නැහැ. හිතනවා නෙවෙයි බලාගෙන ඉන්න කොට පේන්න ගන්නවා. ඊළඟට ඔය කියන ඝදාණ දස්සනය ඇතිව තමා විසින් උපදවාගත් සමාධි සිතේ බුදු පියාණන් වහන්සේ අපිව තවත් ඉදිරියට ගෙන යනවා. බුදු දහමේ උගන්වන නිර් ඔත්තප්ප දෙක ඒ සිතේ ක්‍රියාත්මක වන ආකාරය මැනවින් පෙන්නන සෙවිවක් නමයි අපි මේ කටාකරන්නේ. නිර් ඔත්තප්ප කනන්දරය හොඳට බලාගන්න පුළුවන් අවස්ථාවක් තමයි මේ. සාමාන්‍යයෙන් නිර් ඔත්තප්ප කියලා අපට අර්ථ ගන්වලා තියෙන්නේ ලජ්ජා හය දෙක හැටියටයි. ඒ අදහසින් ගත්තොත් මේ කියන දියුණු මට්ටමේ සමාධි සිත සම්බන්ධ කරලා සාර්ථක පිළිතුරක් දෙන්නට බැර වෙනවා. බුදු හාමුදුරුවෝ නිර් ඔත්තප්ප කියන මේ වචන දෙකේ ක්‍රියා ස්වරූප අර්ථයයි ඉදිරියට ගන්නේ. ඊට අනුව නිරිය කියන්නේ හකුලනවා කියන එකයි. ඔත්තප්පය කියන්නේ හයක් උපදිනවා. ඒකෙන් බේරිය යුතුයි කියන තීරණය එනවා. මේ අවස්ථාවේ දී ඒ දියුණු සමාධි

සිතේ මේ කියන ධර්ම දෙක මතු වෙලා ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි පෙන්වීමට උදාහරණ වශයෙන් ගත්තේ හරියට අර ගවරවල දුටු හංසයා වාගයි කියලා. ගවරවලේ තියෙන්නේ අපිරිසිදු වතුරක්. ගොම මුත්‍ර ආදී මිශ්‍ර වෙච්ච අපිරිසිදු වතුරක්. හංසයා බලාපොරොත්තු වන්නේ හොඳ පිරිසිදු වතුරක්. ගවර වල ළඟට යන හංසයා ඒක දැක්ක හැටියේ අහක බලලා එනනින් අයින වෙනවා. ඒ සතා බලාපොරොත්තු වුන පිරිසිදු වතුර එතැන හැති නිසා. ඒ හා සමානව අර දියුණු සමාධි සිත (ධ්‍යාන සිත) අවදි කරගත් පුද්ගලයා සිත දෙස බලා ඉන්න විට එයාට පෙනෙනවා, අන්න දැන් මගේ සිත අර සුබයන් එක්ක ඇලෙන්න හදන එක. ඒ ක්ෂණයෙන්ම ඒ සිතේ හැකිලීමක් එනවා. එතන ද්වේශ සිතක් නොවෙයි, හරියට අර ගවරවල දුටු හංසයා උගේ සිත එනනින් අයින කලා වගේ, අර සුබයට ආසා කරන එක මට මේ වෙලාවේ දී ගැලපෙන්නේ නැහැ. මට ඕන ඒ තත්වය සිතට නොගෙන එනනින් බේරීම පමණයි. ඒක මට ගැලපෙන්නේ නැහැ කියන ස්වභාවයයි එතැන තියෙන්නේ. මේ කියන විත්ත මට්ටම නිරන්තර භාවිතයටත්, ඒවාගේම වැඩි කාලයක් ප්‍රගුණ කිරීම නිසාවෙන් ඒ තත්වය දිගටම සිතේ පවත්වන්නට පුළුවන් ශක්තියක් ඔහු විසින් හදාගන්නේය.

මේ අන්දමට ඤාණ දස්සන පටිලාහ කියන ස්වභාවය සිත තුළින් ක්‍රියාත්මක වීම නිසා විවිධාකාර වූ ධර්ම ස්වරූපයන් තම සිත තුළ සකස් වී ගන්නා ආකාරය තමා තුළින්ම දැක ගැනීමට හැකිවීමයි ඔහු ලබන අයිතිවාසිකම. සිත දෙස බලා ඉන්න කොට පෙනෙන්නට පටන් ගන්නවා. ඒවා එකින් එක අතහැරීම පදනම් කරගෙන හඳුනන එක විතරයි දැන් කෙරෙන්නේ. ඔහු විසින් නිරන්තර භාවිතයට ගනිමින් මේ ධර්මභාවන් හඳුනමින් බොහෝ කාලයක් කිරීම නිසා ඊළඟට ඒ සමාධි සිතේ, තවත් දියුණුවක් බුදු පියාණන් වහන්සේ අපට පැහැදිලි කරනවා. මේ තමන්ගේ සිත අස්සේ තියෙන වැරද්ද දැකලා ඒකෙන් බේරීම අනිවාර්යයෙන්ම කළ යුත්තක් හැටියෙන් තීරණයට වැටෙන කොට ඊළඟට සම්පජ්ඣදිය ඒ සිතේ මතු වී පෙනෙන්න ගන්නවා. මේ කියන්නේ අරකෙන් බේරිය යුතුයි කියන තීරණය ආවට පස්සේ ඊළඟට ඒ ක්‍රමය සිතේ වැඩෙනවා. අර කීවාට ධ්‍යාන සුබයට ඇලෙනවාද නැද්ද කියලා බලන පරීක්ෂණයක් තමයි මෙතැනදී සිදු වන්නේ. ගෝචර සම්පජ්ඣදිය, සාර්ථක සම්පජ්ඣදිය, සප්පාය සම්පජ්ඣදිය කියලා මේ පරීක්ෂණය හතරකට බෙදනවා. හතර පැත්තෙන්ම පරීක්ෂණයට දාලා ඒ ධ්‍යාන සිතේ (දියුණුවී ගත් සමාධිමය විත්ත මට්ටම) සුබයට එයා නොඇලෙන බවට සැකහැර දැනගන්නේය. හැම නිතරම සුබයට ඇලුන එකයි මගේ ළඟ තිබුණ වරද. දැන් ඒක මගෙන් කෙරෙන්නේ නැහැ. මේ සම්පජ්ඣදිය හතරෙන්ම ඒක තහවුරු වෙලා. එයා දැන් සුබය තියෙන බව දන්නවා. එයාට පෙනෙනවා. නමුත් දැන් ඇලෙන්නේ නැහැ. සසර දුකින් බේරීම සඳහා නොඇලෙන ශක්තිය දියුණු කරමින් තමයි දැන් මගේ සිත වැඩ කරන්නේ. ඒ නිසා මගේ අදහස සාර්ථකයි. නිමිත්ත ගොදුරු කරගත්තේ නොඇලෙන මට්ටමෙන්මයි. ඒ ධ්‍යාන සිතේ නොඇලෙන තත්වය පවත්වමින්මයි මම ඒ සිතට සාත්තුව කළේ. ඊට අවශ්‍ය ධර්ම කරුණු මම හරියට යොදවනු ලැබුවා. ඒ වාගේම මගේ සිත කිසිම අවස්ථාවක මූලාවට පත් කරගත්තේ නැහැ. ආදි වශයෙන් එයාගේ පරීක්ෂණය නොවරදින විදිහට කළ බවට සැක හැර දැන ගන්නේය. දැන් මෙයාට සුබය තියෙනවා. ඒ පිළිබඳ කිසිම සැකයක් නැහැ. සුබයේ එල්ලෙන්නේ නැතිව දැන් සිත ක්‍රියාත්මකයි. දැන් මේ සිතේ තියෙන්නේ අර ආශ්වාස, ප්‍රශ්වාස මාර්ගයෙන් තැන්පත් වෙච්ච සිතෙන් ලැබෙන ස්වාභාවික සන්සුන් භාවය විතරයි. මේක එයා ඉතා අගේ කොට සලකනවා. ඒ මොකද අගය කොට සලකන්නේ, ඔය තත්වයට සිත ආපුටනම ඔහොම තමයි. ඒක ඔහොමම පවතිනවා ඇති. ඒක තමන්ගේ උත්සාහයෙන්, තමන්ගේ ක්‍රියා මාර්ගයෙන් ලැබිච්ච නිරායාස අයිතිවාසිකමක් හැටියට එයා සලකනවා. තවත් ඉතාම වැදගත් කරුණක් මෙහි දී මතක් කළ යුතු වෙනවා. ඒ මොකක් ද දන්නවා ද? අර අපි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස පෙනෙන මට්ටමට සිත අරගෙන කළේ මොකක් ද? එහිදී සිදුවුනේ සිත නිරන්තරයෙන්ම කිලටු කරන ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ සිතින් තාවකාලිකව යටපත් කර තැබීමයි. ඉන් අනතුරුව අවසාන අර විස්තර කලාවූ වතුරට ධ්‍යාන සිතට එන තුරුම සුබයට ඇලෙමින් ජීවිතය දුකට හෙලන, සසර දුක් කරන ඇලීම් ශක්තිය, ක්‍රමානුකූලව දුර්වල කරමින් සිත දියුණු කරමින් ඉදිරියට ගෙන ආ එකයි කළේ. සැකෙවින් කියනවා නම් විශ්කම්භන වශයෙන් කෙලෙස් යටපත් කරමින් ඉදිරියට සිතේ දියුණුව අර ගෙන ආපු එකයි. ඒ කියන්නේ සසර දුකින් බේරීම සඳහා අවශ්‍ය ධර්ම ගොනුව සකස් කරමින් ඉදිරියට සිත ගෙනවා කියන එකයි. දුකින් නිදහස් වීම සඳහා යමෙකු තුළ තියෙන්නා වූ දැනීමට කියන්නේ බුද්ධිය කියලයි. ඒ කියන්නේ අර දියුණු කරගෙන ආපු සමාධි සිතේ බුද්ධිය සකස් වීමට අවශ්‍ය ධර්ම කරුණු හෙවත් බුද්ධියේ අංග ඊක ද සකස් වී ගන්නා බවයි. සත්ත බොජ්ජංග ධර්ම වශයෙන් පැහැදිලි කළේ මේ ධර්ම ඊකයි. ඒවා නම් පිළිවෙලින් සති, ධම්ම විචය, විරිය, ප්‍රීති පස්සද්ධි, සමාධි සහ උපෙක්ෂා ආදි වශයෙනි. මේ කියන ධර්ම ගොනුව ඒ ධ්‍යාන සිත තුළ සකස් වන විට නැවත සිත කිලටු කරන ඇලීම් ශක්තියට ඉඩක් නැති වනවා. ඒ නිසා ඒ තත්වය ඇති කරගන්නට බුදු පියාණන් වහන්සේ මෙතැනදීත් අර භාවිතා බහුලිකතා ප්‍රතිපත්තියම, ඉදිරියට ගන්නට යයි වදාළ සේක.

අවසාන වශයෙන් සමාධි භාවනා සූත්‍රයේ දී අර කීවා වූ දියුණු සමාධි සිත ඉහත විස්තර කළ ආකාරයට ක්‍රියා කරන විට බුදු පියාණන් වදාරනවා, තවත් ඉදිරි පියවරකට වැටෙනවා කියා. මොකක් ද ඒ සිතේ මතුකර පෙන්වන ඉදිරි අවස්ථාව. “අත්ථි භික්ඛවේ සමාධි භාවනා භාවිතා බහුලිකතා අසවානං බයා”. ඔන්න දැන් ඔය වැටෙන්නේ කොතනට ද? කාම, භව, දිට්ඨි, අවිජ්ජා කියන, නිතරම අපව සසරට බඳවා තිබෙන, නා නා ආකාරවලට අපව පත් කරන ආශ්‍රව ධර්ම හතර උඩටයි. ආසව කියන්නේ පැහෙන එකටයි. ජීවිතය ඇතුළේ ඇසින්, කනින්, නාසයෙන්, දිවෙන්, ශරීරයෙන් සහ මොළයෙන් හැම පැත්තෙන්ම ඕවා පැති පැති කුණු වෙනවා. නමුත් දැන් ඒ විත්ත මට්ටමේ අර කිව්ව, සත්ත බොජ්ජංග ධර්ම, සති සම්පජ්ඣද්දාය ඉදිරියට එනවාත් සමගම එයාට පෙනෙනවා අර කාමය නැති නිසා පැතිමට මොනම ඉඩක් වත් නැති බව. කාමයට අනුව කරන ක්‍රියා දැන් මගේ ළඟ නැහැ. ඒ වගේම මම වැරදි විදිහට ජීවිතය පිළි අරගෙන නැහැ. ඒ කියන්නේ මගේ ළඟ දැන් මිනිසා දිට්ඨිය නැහැ. ඒක සම්මා දිට්ඨියට හැරලා. මම ඉස්සෙල්ලා මේ දියුණුව හදන්නට කලින් පිළි අරන් තිබුණේ ජීවිතයෙන් සැප විඳින්නට පුළුවන් කියලයි. මට දැන් පෙනෙනවා ඒක බොරුවක් බව. මට දැන් ජීවිතය පිළිබඳ ඇත්ත පෙනෙනවා. ජීවිතයෙන් සැප විඳින්නට බැහැ කියන්නේ මේ ජීවත්වීම අස්සේ තියෙන්නේම කෙලෙස්. යම් තැනකද ජීවිතයක් තියෙන්නේ එතැන සැඟවෙව්ව කිලටක් තියෙනවා. මොකක්ද? රාගයයි. රාගය නැත්නම් ජීවිතයක් නැහැ. ඒ නිසාම මගේ ළඟ අවිද්‍යාවත් නැහැ. නියම විද්‍යානුකූල ක්‍රමයට මම මගේ සිත මෙහෙයවලා තියෙනවා. මගේ සිත දැන් ක්‍රියාත්මක වන්නේම දැකින් නිදහස් වන පැත්තටමයි. ඒ මොකද දැන් කිසිම ඇලීමක් නැහැ. බලාපොරොත්තුවක් නැහැ. ඒ බලාපොරොත්තු නැති මට්ටමේම මගේ සිතේ සංවරය පවතිනවා. මෙතන සංවරය කියන්නේ විත්ත සංවරයයි. සිත දැන් නියම ගණනට වැඩ කරනවා. මගේ ජීවිතය දැන් යන්නේ කාමයෙන් තොරවූ, කාමයට සම්බන්ධ ක්‍රියාවලින් තොරවූ, වැරදි පිළිගැනීමෙන් තොරවූ ඒවාගේම අවිද්‍යාවෙන් තොරවූ නියම ක්‍රමයට නිසා හැම පැත්තෙන්ම නිර්දෝෂී බවක් පෙන්නනවා. අන්න ඒ සිතට කියන්නේ අනුත්තර සිත කියලයි. ධ්‍යාන සිතේ මේ ක්‍රියාත්මක වන විත්ත දර්ශනය දකින එක්කෙනා, අනුත්තරංවා විත්තං අනුත්තරං විත්තංව පජානාති කිව්වේ ඔන්න ඔකයි. මේ තත්ත්වයට සිත ගන්න ආධුනික යෝගාවචරයාට මේ අලුත් විත්ත මට්ටම වැඩි හුරුවක් නැතිකම නිසා එහි පවත්නා සැපදායක තත්ත්වට ආසා කරන්නට පුළුවන්. අන්න ඒ වෙලාවට අර රාගය මිශ්‍රවීම නිසා අනුත්තර සිත සවුත්තර තත්ත්වයට වැටෙනවා. එතකොට එයා ඒ තත්ත්වය සවුත්තරං විත්තංව පජානාති කියලා හඳුනනවා. මුල් අවස්ථාවේදී මේ අනුත්තර, සවුත්තර විත්ත මට්ටම් දෙක මාරුවෙන් මාරුවට ඔහුගේ සිතේ ස්පර්ෂ කරන බව දැක ගන්නවා. මෙතැනදීත් අර බුදු පියාණන් වහන්සේ වදාළ පරිදි නිරන්තර භාවිතයට ගනිමින් වැඩි කාලයක් ප්‍රගුන කිරීම තුළින් අර අනුත්තර විත්ත මට්ටම ස්ථාවර භාවයට ගන්නට පුළුවන් වෙනවා. මෙතන අනුත්තර සිත කියන්නේ කෙලෙස් මිශ්‍ර නැති සිතටයි. කෙලෙස් මිශ්‍ර වෙව්ව හැටියේ ඒ සිත සවුත්තර බවට පත්වෙනවා. මේ අනුත්තර තත්ත්වය සිතේ සකස් වූ පසු ඒ සිතේ පවතින බව එම භාවනානුයෝගි පුද්ගලයා දකිනවා. අන්න ඒ ක්‍රියාමාර්ගය තමයි අර සම්පූර්ණ, සියලු කෙලෙසුන් නසා අමා මහ නිවන් දකින මට්ටමට එයාව ගෙනියන්නේ. මෙතන මේ සමාධි භාවනා සූත්‍රයේ දී සිත උපරිම දියුණුවට ගෙන යන්න පුළුවන් වන්නේ අනුත්තර විත්ත මට්ටමටයි. මේ අනුත්තර සිත සකස් වුනාට පස්සේ ඒ කියන විමුක්තිය දක්වා සිත ගමන් කරනවා ඇති. ඒක නිරායාස සිද්ධියක්. සමාධි භාවනා සූත්‍රය පිළිබඳ විස්තරය මෙතකින් අවසාන වෙනවා. දැන් මේ විස්තරයට අනුව සමාධි සිත සකස් කර ගත් පුද්ගලයාගේ අවසාන සමාධියේ දියුණුව මෙ අනුත්තර විත්ත මට්ටම බව ඔබලාට පැහැදිලි වෙන්න ඇති. නමුත් දේශනාව අවසානයේ දී මම කිව්වා සියලු දුක්ඛවා අමා මහ නිවන් දකිනවා කියලා. ඒ කියන්නේ එතනට ගියහම වෙනදේයි. බොද්ධ සානිතයයේ එන බේමා රජ බිසවගේ කථා පුවත තුළින් අපට බුදු පියාණන් පැහැදිලි කරන්නේ, මේ කියන අනුත්තර විත්ත මට්ටම ඇය ධර්ම දේශනාව අවසානයේ දී තරම්, කෙටි කාලයක දී ලබාගත් බවයි. මේ අන්දමින් ගිටි තැනම රහත් භාවයට පත් වීමට ඇයට හැකි වුණේ ඇය තුළ තිබුණ ප්‍රඥා සම්පත්තියයි. ඇත්තටම ඇයට සිදු වූයේ කුමක් ද? ඇය ධර්මය හොඳින් සතියෙන් යුක්තව අසාගෙන සිටියා. ඒ අතර වාරයේ දීම ඇයගේ අභ්‍යන්තර විත්ත පෙරළිය, සමාධි මට්ටමට, පෙරලුනා. සමාධිය ධ්‍යානයට දියුණු වුනා. එසේ වැඩුන ධ්‍යාන සිත, ඤාණ දස්සනයෙන් යුතුව පියවරෙන් පියවර දියුණු වීම නිසා අවසානයට මොනම බැඳීමක් වත් නැති ඇලීම් ශක්තිය නැති, කාමය නැති, ඒ කියන්නේ කාන්දම නැති වස්තුවක් බවට පත් වුනා. යමෙකුගේ කාමය හෙවත් කාන්දම් ශක්තිය අස්වුනා නම් එතැන ඒ වස්තුවේ පැවැත්මත් අවසානයයි. ලෝකයේ පැවැත්ම රඳා පවතින ශක්ති හතරකි. ඒ තමා තාප, විද්‍යුත් කාන්දම් සහ රසායන වශයෙන් පෙන්නුයේ. බේමාවගේ සිතේ දැන් කාමය හෙවත් කාන්දම නිශ්පාදනය කරන තාපය, තේජස නැහැ. එක්තරා තේජසක් තියෙනවා ඒ තුළින් කාම ශක්තිය මතු වෙන්නේ නැහැ. ඒ සිත දැන් නොඇලෙන සිතක්. ඇලෙන්නේ නැතිනම් ඒ සිතට පවතින්නට බැහැ. බේමාවගේ ජීවිතය පවතින්නට බැරි තත්ත්වයට දැන් පත්වෙලා. ඇයට තවදුරටත් රජබිසවක් හැටියට ජීවිතය පවත්වන්නට බැහැ. මේ තත්ත්වයෙන් ගියහොත් ඇය දින 7 ක් ඇතුළත පිරිනිවන් පෑ යුතුයි. ඉහතින් විස්තර කළ ධර්මතාවයට අනුවයි ඒ දෙය සිදුවන්නේ. බුදු භාමුදුරුවන්ගේ කරුණු පැහැදිලි කිරීමෙන් පසුව පැවිදි ජීවිතයට පත් වීමට ඇයට රජුගේ

අවසරය ලැබුණා. ඇය පැවිදි වුණා. ඉදිරි ආයුෂය ඇය රහත් මෙහෙයින් වහන්සේ කෙනෙක් හැටියට, මෙන්තා, කරුණා, මුදිතා, උපේක්ෂා යන සතර බ්‍රහ්ම විභරණයෙන් යුතුව, මාගේ ජීවත්වීම නුදෙක් අනෙකාගේ සැනසීම පිණිසමයි කියන නියම පරාර්ථකාමී ජීවිතයක් ලෙසින් ගත කළා. ඇය සඋපධිශේෂ නිබ්බානයට පත් වුණා. ඇගේ පිරිනිවීමත් සමඟම නිරූපධිශේෂ නිබ්බානයට පත්වීමෙන් පැවැත්මේ ශක්තිය අවසන් කළා. පින්වතුනි, අපිත් කවදාහරි ඔතෙන්ටයි එන්න ඕන. මේ ටකත් ඔබලාට මතක් කළේ මේ පුංචි සූත්‍රය ඇතුළේ තියෙන ධර්ම රසය කොපමණද කියා දැනගෙන, ටිකින් ටික ධර්ම රසය භුක්ති විඳිමින් නොපමාව සමාධියේ දියුණුව හදා ගැනීමට ඔබ සැම උනන්දු කරවීම සඳහායි. මේ ධර්මයන් ඉදිරිපත් කිරීමට උතුම් දිව්‍යරාජයන්ගේ සහාය පිහිට නිරතුරුවම අපට ලැබුණා. ඒ හේතුවෙන් ප්‍රමෝදයට පත් සියලු දිව්‍යරාජ මණ්ඩලයම සැපයේ උසස් තලයටම පත්වීමත් නිවන් සුව අත් විඳිත්වා.

නිමි.

ප්‍රකාශනය
ශ්‍රී කලාකර්ම ධර්ම ග්‍රන්ථාලය
417, බොද්ධාලෝක මාවත,
කොළඹ 07